

Extended Abstract

DOI:10.22099/JCLS.2025.52609.2087

The Naturalization of Violence in the Works of Houshang Moradi Kermani: A case Study of *Sweet Jam*, *You're No stranger*, and *Majid's Tales*

Masoumeh Ghayouri* (Corresponding Author)

Marziyeh Azarnia

Introduction

In Fairclough's Critical Discourse Analysis, naturalization refers to the process through which ideologies and power relations in discourse are presented as "natural," "self-evident," or "normal." This concept demonstrates how language and discourse can unconsciously instill certain beliefs and values in individuals so that they accept them as "common sense" without questioning them. Violence—understood as deviant behavior involving coercion and harm—may manifest physically or more subtly through speech, gaze, or specific gestures.

Houshang Moradi Kermani is one of the most prominent contemporary Iranian authors of young adult novels, widely admired for his fluid and appealing narrative style. According to the authors of this article, one of the notable features in most of his works is the naturalization of anger and violence. The point of concern is that when an author repeatedly represents anger and violence as everyday and inevitable, the audience may perceive them as ordinary rather than subject to critique.

Method, Review of Literature, and Purpose

* Assistant Prof of Persian Language and Literature, University of Guilan, Rasht, Iran.
ghayoori_m@guilan.ac.ir

Article Info: Received: 2025-03-11, Accepted: 2025-08-06

COPYRIGHTS ©2026 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY-NC 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the Original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publisher.

Adopting a descriptive-analytical approach, this article examines the naturalization of violence in the works of Houshang Moradi Kermani, based on Fairclough's notion of naturalization. The body of literature on Fairclough's Critical Discourse Analysis is extensive and diverse, with numerous studies analyzing texts through this lens. The present study addresses the theme of violence in children's and young adult literature, with a case study of Moradi Kermani's stories, focusing on instances of violence that do not initially appear as such. At first glance, children or adolescents may even be encouraged to engage in such acts; however, a critical reading reveals them as examples of naturalized violence. Such representations may influence the socio-cultural behavioral models of young readers. The study seeks to answer the following questions: 1. What types of violence are naturalized in Moradi Kermani's works, and which are most prominent? 2. How, and under what mechanisms and conditions, are these forms of violence naturalized?

Discussion

The naturalization of anger in Moradi Kermani's works is analyzed in two dimensions: (a) through the use of narrative elements, and (b) through non-narrative features. In the selected novels, the author depicts settings in which the adolescent protagonist neither protests against nor resists violence. Social hierarchies between characters are strongly emphasized: adults commonly treat children harshly and aggressively, while the subordinate child or adolescent is expected to remain silent, exercise restraint, or respond passively, humorously, or by evading the situation. Moreover, when Moradi Kermani portrays instances of aggression, he provides no narrative space for critique or resistance on the part of young characters. In discourse analysis, naturalizing violence does not merely mean concealing it; rather, it involves representing violence in a way that strips it of critical, emotional, or moral dimensions, rendering it ordinary, inevitable, or even legitimate. Therefore, although violence is overtly depicted in the analyzed works, this alone does not preclude its naturalization.

From a tonal perspective, the "implied author" appears to deliberately avoid expressing emotions arising from such mistreatment. Another notable aspect is the manner in which adults address children: in the studied works, mothers, grandmothers, and other elder figures often resemble each other, frequently employing verbal expressions infused with normalized verbal violence, which the implied author presents as acts of care. This tendency is especially frequent in *Majid's Tales*. Additionally, many phrases and idioms indirectly reference violence. Numerous story situations are accompanied by humor, and the exaggerated portrayal of violent actions and speech within comedic contexts reduces the audience's sensitivity toward violence.

Conclusion

1. The analysis of Moradi Kermani's works shows that violence is often depicted as an everyday reaction. In the studied stories, most characters respond to situations with shouting or threats, yet such behavior is never challenged.

2. Characters tend to accept anger, react passively, and show no intention of changing it.

3. No clear message is conveyed about the consequences of anger and violence. While some moments of suffering caused by violence are present (e.g., in *You're No Stranger*), overall the stories offer no explicit message about the harms of either direct or indirect violence.

4. The repeated use of expressions and idioms normalized around anger further reinforces the naturalization of violence.

5. The naturalization of violence in these works is not limited to verbal forms; physical violence is also present, including imprisonment, beating with a stick, and corporal punishment.

6. The use of humor in contexts depicting violence contributes to the naturalization of such behaviors, as aggression and humiliation, when framed as jokes, appear harmless and diminish the perceived severity of anger.

Keywords: Critical Discourse Analysis, Violence, Young Adult Novel, Naturalization, Houshang Moradi Kermani

References

- Aghagolzadeh, F., & Ghiasian, M. S. (2007). Dominant approaches in critical discourse analysis. *Journal of Language and Linguistics*, 3(5), 58–64. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1129710> [in Persian]
- Fairclough, N. (2000). *Critical discourse analysis* (F. Shayestehpiran et al., Trans.). Center for Media Studies and Research. [in Persian]
- Ghayoori, M., & Eslahi, S. (2022). Linguistic analysis of the position of women in Persian proverbs from the perspective of naturalization. *Persian Language and Iranian Dialects*, 7, 173–202. <https://doi.org/10.22124/plid.2022.22653.1610> [in Persian]
- Hart, C. (2010). *Critical discourse analysis and cognitive sciences* (M. Dehghan, F. Aghagolzadeh, & B. Vahabian, Trans.). Neviseh Parsi. [in Persian]
- Howarth, D. (2011). *Discourse* (A. Sabouri, Trans.). Ashian. [in Persian]
- Karbalayi Sadegh, M., et al. (2017). An analysis of verbal violence patterns in contemporary literary works: A functional approach. In *Proceedings of the 2nd International Conference on Literature and Linguistics*. <https://sid.ir/seminar/161/fa> [in Persian]
- Lintvelt, J. (2019). *Dimensions of storytelling: Theme, ideology, identity* (N. Hejazi, Trans.). Elmi va Farhangi. [in Persian]

- Mahmoudi Bakhtiari, B., & Manavi, M. (2016). Verbal violence in the play *Hamlet with Seasonal Salad*: A discourse approach. *Language Studies Monthly*, 7(2), 187–205. <http://lrr.modares.ac.ir/article-14-3733-fa.html> [in Persian]
- Mirsadeghi, J. (2015). *Elements of story*. Sokhan. [in Persian]
- Mohseni, M. J. (2012). An essay on Fairclough's discourse analysis theory and method. *Cultural Social Knowledge*, 3(3), 63–86. <https://marefatefarhangi.nashriyat.ir/node/112> [in Persian]
- Moradi Kermani, H. (2002). *Majid's tales*. Moein. [in Persian]
- Moradi Kermani, H. (2007). *You're no stranger*. Moein. [in Persian]
- Moradi Kermani, H. (2009). *Sweet jam*. Moein. [in Persian]
- Payne, J. (2010). *Voice and style* (N. Arbabi, Trans.). Rasesh. [in Persian]
- Razi, A. (2022). *Research methods and skills in literature and bibliography*. Fatemi. [in Persian]
- Rimmon-Kenan, S. (2008). *Narrative fiction: Contemporary poetics* (A. Horri, Trans.). Niloufar. [in Persian]
- Tobias, R. (2010). *Theme and strategy* (M. Talayi, Trans.). Rasash. [in Persian]
- Yarmohammadi, L. (2020). *Introduction to discourse studies*. Hermes. [in Persian]
- Younesi, E. (2013). *The art of storytelling*. Negah. [in Persian]

بررسی طبیعی‌سازی خشونت در آثار هوشنگ مرادی کرمانی؛ مطالعه موردی: مربای شیرین، شما که غریبه نیستید، قصه‌های مجید

معصومه غیوری *

مرضیه آذرینا **

چکیده

داستان‌ها بخشی از ادبیات هستند که با خوانش هر یک از آن‌ها، ایدئولوژی خاصی به خواننده منتقل می‌شود. بسیاری از این ایدئولوژی‌ها در متن پنهان‌اند و برخی در نگاه اول بسیار عادی و طبیعی به نظر می‌رسند. در این مقاله، کتاب‌های مربای شیرین، شما که غریبه نیستید و قصه‌های مجید اثر هوشنگ مرادی کرمانی با خوانشی انتقادی، از منظر طبیعی‌سازی بررسی می‌شوند. نظریه‌ی طبیعی‌سازی بخشی از نظریه‌ی تحلیل انتقادی گفتمان است و به روشن کردن ایدئولوژی‌های پنهان در اصطلاحات، عبارات و گفت‌وگوها و کنش‌هایی می‌پردازد که به ظاهر عادی به نظر می‌رسند. بدین منظور، کتاب‌های بررسی شده، از نظر طبیعی‌سازی خشونت در فضا سازی‌ها و لحن داستان و شخصیت‌ها بررسی شدند و همچنین کاربرد کنایه‌ها و عبارات در این حوزه بررسی شد. نتایج این بررسی‌ها نشان می‌دهند که در این داستان‌ها در فضا سازی‌ها و لحن داستان طبیعی‌سازی خشونت انجام گرفته و کنایه‌ها و عباراتی که به‌طور غیرمستقیم بر خشونت دلالت دارند، استفاده شده‌اند که در کل خشونت در کلام، بسیار عادی و طبیعی جلوه داده شده است. علاوه بر این‌ها استفاده از طنز در موقعیت‌هایی که به خشم پرداخته شده، از حس منفی خشونت کاسته و این احساسات را طبیعی‌سازی کرده است.

واژه‌های کلیدی: تحلیل انتقادی گفتمان، خشونت، رمان نوجوان، طبیعی‌سازی، هوشنگ مرادی کرمانی.

* استادیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه گیلان، رشت، ایران ghayoori_m@guilan.ac.ir (نویسنده مسئول)

** دانشجوی کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی دانشگاه گیلان، رشت، ایران shiva.azarnia@gmail.com

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۱۲/۲۱، تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۴/۵/۱۵

۱. مقدمه

در سال‌های اخیر به پژوهش‌های میان‌رشته‌ای در تحقیقات ادبی بسیار توجه شده است و به پدیده‌ی ادبیات، از منظر دانش‌های مختلف پرداخته شده است. در کوتاه‌ترین تعریف از گفتمان می‌توان آن را «شیوه‌ای خاص برای سخن گفتن درباره‌ی جهان و فهم آن یا فهم یکی از وجوه آن» دانست (رک. یورگنسن و فیلیپس، ۱۳۸۹: ۱۸). با نظر به این تعریف تحلیل گفتمان به منزله‌ی بررسی و تفسیر و تحلیل این شیوه‌ی خاص سخن گفتن و فهم جهان و روابط آن است، همچنین یکی از رویکردهای مهم مطرح در این زمینه رویکرد «تحلیل گفتمان» است. مهم‌ترین بحث این علم، فهم و تفسیر آن دسته از نظام‌های قراردادی است که برای ارتباط به کار می‌روند (رک. رضی، ۱۴۰۱: ۴۷-۴۶).

«تحلیل گفتمان ریشه در زبان‌شناسی دارد و نخستین بار در سال ۱۹۵۲ در مقاله‌ای از زبان‌شناس معروف انگلیسی، زلیک هریس، به کار رفته است» (محسنی، ۱۳۹۱: ۶۴). همچنین تحلیل انتقادی گفتمان «به‌مثابه شاخه‌ای از زبان‌شناسی کاربردی به اندازه‌ی زبان‌شناسی انتقادی شناخته شده و توسط محققان دانشگاه ایست‌آنجلینا و با انتشار کتاب *زبان و کنترل فاولر* و همکاران در ۱۹۷۹ و *زبان به‌مثابه ایدئولوژی* از کرس و هاج در ۱۹۷۹ معرفی شد» (هارت، ۱۳۹۸: ۲۳). «تحلیل‌گر انتقادی گفتمان بر آن است تا سازوکار عدم مساوات اجتماعی نهفته در لایه‌های زیرین گفتمان را کشف کند، نشان دهد و آگاهی لازم و کافی و روشن برای افراد جامعه مورد نظر فراهم آورد» (یارمحمدی، ۱۳۹۹: ۱۶)؛ یعنی نشان دهد که گوینده یا نویسنده چه افکار و ایدئولوژی‌هایی داشته که در زیر لایه‌های پنهان متن نهفته است و اغلب چنان نیست که موضع‌گیری آشکاری را نشان دهد. بنابراین تحلیل انتقادی گفتمان (CDA)^۱ راهکاری پژوهشی است که به‌گونه‌ای انتقادی، رابطه‌ی بین زبان و جامعه را تجزیه و تحلیل کند و نیز به مطالعه‌ی شیوه‌ی تجلی ایدئولوژی، هویت و نابرابری‌ها از طریق متونی می‌پردازد که در بافت‌های اجتماعی سیاسی تولید می‌شوند و زبان در نحوه‌ی تولید این وضعیت‌ها نقش اصلی و تعیین‌کننده دارد (رک. هارت، ۱۳۹۸: ۳۹). در سال‌های مختلف و در رشته‌های گوناگون تعاریف متفاوتی از تحلیل گفتمان ارائه شده است اما به‌طور کلی می‌توان سه تعریف مرسوم‌تر برای آن در نظر گرفت:

۱. گفتمان قطعه‌ای از زبان با معناست که اجزای آن به‌نحوی به هم مربوط‌اند و هدف خاصی دارد؛
۲. گفتمان محصول ارتباط و تعامل مباشران گفت‌وگو در بافتی اجتماعی فرهنگی است؛
۳. گفتمان به عمل گفته^۲ یا کار در مقابل محصول گفته یا متن که بازنمای ساخت صوری گفتمان است، گفته می‌شود (یارمحمدی، ۱۳۹۹: ۱۲).

بررسی‌های تحلیل متن نشان داده است:

۱. اشخاص مختلف، از یک متن واحد برداشت‌های واحدی ندارند؛
۲. خوانش (برداشت و تفسیر از) متن همیشه به‌نسبتی نادرست است؛
۳. متن، کل معناداری است اما معنی لزوماً در متن نیست؛
۴. متن، خنثی یا بی‌طرف نیست؛
۵. معنا هم از متن و هم از بافت وضعیتی تأثیر می‌پذیرد؛

1. Critical discourse analysis

2. utterance

۶. معنا تغییرپذیر است و درک آن هیچ وقت کامل نیست؛

۷. هر متنی در وضعیتی خاص تولید می شود؛

۸. هر متنی با منبعی از قدرت مرتبط است (هوارث، ۱۳۹۰: ۱۳).

یکی از رویکردهای تحلیل انتقادی گفتمان، دیدگاه نورمن فرکلاف^۱ است. فرکلاف یکی از شخصیت های شاخص در زمینه ی زبان شناسی انتقادی^۲ است. در نگاه او تحلیل انتقادی گفتمان، روشی است که در کنار سایر روش ها برای بررسی تغییرات اجتماعی و فرهنگی به کار گرفته می شود (آقاگل زاده، ۱۳۸۶: ۴۰-۴۱).

فرکلاف رویکرد خود را مطالعه ی انتقادی زبان می نامد و اولین هدف را که بیشتر جنبه ی نظری دارد، «کمک به تصحیح کم توجهی گسترده نسبت به اهمیت زبان در تولید، حفظ و تغییر روابط اجتماعی قدرت» و دومین هدف را که عملی تر است، «کمک به افزایش آگاهی نسبت به اینکه چگونه زبان در سلطه بعضی بر بعضی دیگر نقش دارد» (همان: ۴۱) می داند. در هدف دوم، فرکلاف تأکید زیادی روی بالابردن سطح آگاهی افراد کرده است. زیرا معتقد است «درگفتمان مردم می توانند روابط قدرت خاصی را مشروعیت ببخشند یا (آن را به رسمیت نشناسند) بدون اینکه از کاری که انجام می دهند، آگاهی داشته باشند» (همان:).

او براساس همین دیدگاه، مفاهیم «طبیعی سازی»^۳ و «انتظام» را مطرح می کند: «طبیعی شدگی فرایندی گفتمانی است که همچون رخدادی در زبان محقق می شود و عمدتاً در ذیل بررسی های ایدئولوژیکی تحلیل گفتمان مطرح است» (غیوری و اصلاحی. ۱۴۰۱: ۱۸۰). فرکلاف معتقد است که انتظام تعاملات به «دانش زمینه ای» مفروض وابسته است و دانش زمینه ای دربرگیرنده ی بازنمودهای ایدئولوژیک «طبیعی شده» است (محسنی، ۱۳۹۱: ۶۹)؛ یعنی در بردارنده ی آن دسته از بازنمودهای ایدئولوژیک که اندک اندک به صورت عقل سلیم به نظر می آیند و این به این معناست که چون ایدئولوژی ها پشت کلمات و عبارات پنهان می شوند، گاهی بسیار بدیهی به نظر می رسند و به همین دلیل هم مقاومتی در برابر قبول آن ها نمی شود.

«اختیارکردن اهداف انتقادی به معنی آن است که در جهت روشن کردن این طبیعی شدگی بکوشیم و به بیان کلی تر، به معنی آن است که تعین ها و تأثیرات اجتماعی گفتمان را که ماهیتاً از دید مشارکین آن مخفی می ماند آشکار سازیم» (فرکلاف، ۱۳۷۹: ۲۷)؛ زیرا طبیعی شدن یا تبدیل بازنمودهای ایدئولوژیک به عقل سلیم چیزها را غیرشفاف می سازد (هوارث، ۱۳۹۰: ۲۳). منظور از انتظام «احساسی است که مشارکین تعامل دارند و می توان آن را به گونه ای کم و بیش موفقیت آمیز از رفتارهای تعاملی آنان استخراج و استنباط کرد» (فرکلاف، ۱۳۷۹: ۲۷).

۱.۱. خشونت و انواع آن

خشونت در معنی رفتاری نامتعارف همراه زورگویی و آزار است و گاه به صورت فیزیکی و بدنی است و گاه به صورت نامحسوس تر در کلام یا طرز نگاه یا نوع خاصی از ژست نمود می یابد.

^۱. Norman Fairclough

^۲. Critical linguistics

^۳. naturalization

خشونت کلامی^۱ به معنی به‌کاربردن الفاظ، عبارات و گزاره‌هایی است که بر شنونده تأثیر منفی و مخرب دارد و او را وادار به انفعال، وازدگی، گوشه‌گیری می‌کند و احساس تحقیر و خوارشدگی را در شنونده و مخاطب کلام برمی‌انگیزد. «گالتونگ در کتاب خشونت و علل آن میان خشونت ساختاری و خشونت مستقیم تفاوت قائل می‌شود. بدین ترتیب که خشونت مستقیم، به‌کاربردن قدرت مادی برای تأثیرگذاری یا واکنش نسبت به اعمال سایر انسان‌هاست و خشونت ساختاری، نتیجه‌ی ساختارهای اجتماعی است که تأثیر غیرمستقیم بر مردم دارد» (محمودی‌بختیاری و معنوی، ۱۳۹۵: ۱۸۹). زمانی که خشونت، طبیعی قلمداد شود و عکس‌العمل مناسب بازدارندگی در برابر آن ایجاد نشود به پذیرش افراد و بی‌تفاوتی آن‌ها می‌انجامد. طبیعی‌شدگی خشونت کلامی ممکن است به خشونت ساختاری تبدیل شود و بر زندگی اجتماعی مردم تأثیر گذارد.

خشونت کلامی یکی از تأثیرگذارترین و شایع‌ترین خشونت‌ها محسوب می‌شود که در قالب ناسزاگویی در نظر گرفته می‌شود. بازنمایی این نوع از خشونت به شیوه‌های مختلفی چون طعنه، کنایه، نیش زبان، تمسخر، شکلک‌درآوردن و نفرین و ... صورت می‌گیرد. هدف از این نوع خشونت در گفتمان، اعمال قدرت، تخریب، تحقیر و ... است (رک. کربلایی‌صادق و همکاران، ۱۳۹۶: ۱).

۱. ۲. بیان مسأله

هوشنگ مرادی‌کرمانی یکی از نویسندگان برجسته‌ی معاصر در زمینه‌ی رمان نوجوان است و به سبب زبان روان و دلنشینی داستان‌هایش توجه بسیاری از مخاطبان را به خود جلب کرده است. به نظر نویسندگان مقاله، یکی از مصادیق درخور توجه در بیشتر داستان‌های او، طبیعی‌سازی خشم و خشونت است. نکته‌ی شایان توجه این است که وقتی که یک نویسنده بارها در آثارش خشم و خشونت را به‌عنوان امری روزمره و اجتناب‌ناپذیر بازنمایی می‌کند، ممکن است مخاطب به جای آنکه این موضوع را نقد کند، آن را عادی پندارد. در نتیجه، این نوع گفتمان می‌تواند به بازتولید خشونت در جامعه کمک کند. از طرفی چون آثار مرادی‌کرمانی برای نوجوانان نوشته شده‌اند و این گروه سنی هنوز در حال ساختن درک خود از روابط اجتماعی، احساسات و شیوه‌های برخورد با مشکلات هستند، اگر در این داستان‌ها خشم و پرخاشگری صرفاً به‌عنوان بخشی طبیعی از زندگی نمایش داده شود، نوجوانان ممکن است آن را طبیعی قلمداد و درونی کنند. بنابراین بررسی این موضوع در آثار مرادی‌کرمانی ضروری به نظر می‌رسد.

در این مقاله سعی شده است تا طبیعی‌سازی خشونت در آثار هوشنگ مرادی‌کرمانی براساس تحلیل انتقادی گفتمان فرکلاف و نظریه‌ی طبیعی‌سازی او بررسی شود و این مقاله در صدد است تا به سؤالات زیر پاسخ دهد:

۱. چه انواعی از خشونت در این آثار طبیعی‌سازی شده است؟ کدام خشونت‌ها برجسته‌ترند؟

۲. انواع خشونت در آثار مرادی‌کرمانی چگونه و با چه سازوکارها و شرایطی، طبیعی‌سازی شده است؟

این مقاله به روش توصیفی‌تحلیلی به بررسی طبیعی‌سازی خشونت در آثار هوشنگ مرادی‌کرمانی، براساس آراء بیان‌شده و طبیعی‌سازی فرکلاف می‌پردازد.

^۱. Verbal violence

۳.۱. پیشینه ی پژوهش

آثار مرتبط با حوزه ی تحقیق تحلیل گفتمانی این مقاله، بسیار متعدد و متنوع است و با بررسی متون مختلف از منظر تحلیل گفتمان، آثار گوناگونی نوشته شده است که اشاره به فهرست طویل این آثار مقصود مقاله ی ما نیست. به همین دلیل در بخش پیشینه از اشارات عام در حوزه ی مذکور صرف نظر کرده، به معرفی نزدیک ترین آثار به موضوع مقاله می پردازیم: برخی مقالات در زمینه ی خشونت و خشونت کلامی عبارتند از: مقاله کربلایی صادق و همکاران (۱۳۹۶) که به بررسی خشونت کلامی در زبان به عنوان ابزار به کارگیری واژگان به منظور کنترل و تحقیر مخاطب در دو اثر سنگی برگوری و سووشون به ترتیب از جلال آل احمد و سیمین دانشور پرداخته اند. نویسندگان این مقاله در پی پاسخ به این پرسش ها بوده اند که چه ارتباطی بین جنسیت و خشونت کلامی وجود دارد و خشونت کلامی در پیکره ی منتخب از چه الگوی زبانی تبعیت می کند و به این نتیجه رسیده اند که به کارگیری افعال مادی در هر دو نویسنده به یک میزان است و هرچند نویسندگان انتظار داشتند که افعال ذهنی از سوی نویسنده ی زن بیشتر از نویسنده ی مرد باشد، اما یافته های این پژوهش، عکس این تصور را اثبات کرده است. مقاله ی ظریفیان و همکاران (۱۴۰۱) تصویری از وضعیت ادبی عصر مشروطه ارائه می دهد و نتیجه این تحقیق نشان می دهد که اختلاف سیاسی، رقابت بر سر پایگاه اجتماعی، بی توجهی به صورت شعر و... انگیزه های بروز تندزبانی در این دوره هستند. مقاله ی لزگی و حجوانی (۱۳۸۴) ابتدا به تعریف خشونت با توجه به حوزه های فلسفه، جامعه شناسی و روان شناسی و فلسفه می پردازد و بررسی می کند که آیا ریشه ی خشونت در نهاد انسان است یا بیرون از آن. این پژوهش نشان می دهد که میزان و شدت جدی بودن خشونت به زمینه ی بروز آن بستگی دارد و میزان خشونت در فکر و خیال با میزان آن در گفتار و در عمل متفاوت است. همچنین به این نکته می پردازد که افسانه های جن و پری و دیو و اژدها به رغم آنکه پر از نزاع و درگیری اند از مصادیق خشونت در ادبیات کودک به شمار نمی آیند. مقاله ی محمودی بختیاری و معنوی (۱۳۹۵) براساس چارچوب نظریه ی گفتمانی مالکین به بررسی، معرفی و کاربست نگاره ای زبان شناختی در تحلیل گفتمان خشونت آمیز دراماتیک در نمایش نامه ی هملت و سالاد فصل اکبر رادی می پردازد. مجموع بررسی ها در این پژوهش نشان می دهد که خشونت کلامی به عنوان عنصری نقش مند در شخصیت پردازی و تکوین درون مایه و مضمون نمایش نامه، در فرایند گفته پردازی و تثبیت نظام های قدرت و غیره کاربرد دارند. در موضوع طبیعی سازی افکار یا اعمال مقالات کمتری موجود است و در این زمینه می توان از مقاله غیوری و اصلاحی (۱۴۰۱) نام برد که با دیدگاهی زبان شناسانه و انتقادی و از منظر تحلیل گفتمان، جایگاه زنان در ضرب المثل ها را از منظر طبیعی سازی بررسی کرده است. براساس نتایج این مقاله، از میان انواع کنش های گفتاری و فرم های بیانی، ضرب المثل ها به عنوان کنش گفتمانی پذیرفته شده، فرایند طبیعی سازی باورهایی چون بی وفایی و رازدار نبودن زنان، حقیر و ناقص العقل بودن آنان، ساخته شدن آنها تنها برای خدمت در مطبخ و غیره را بدیهی جلوه داده است.

مقاله ی حاضر موضوع خشونت را در ادبیات کودک و نوجوان و به صورت موردی در داستان های هوشنگ مرادی کرمانی، از منظر طبیعی سازی که از مؤلفه های تحلیل گفتمانی است، بررسی می کند و تفاوتش با آثار دیگر در این است به مصادیقی از خشونت می پردازد که به نظر خشونت نمی رسند و در نگاه نخست کودک یا نوجوان به انجام آنها ترغیب می شود اما با نگاهی انتقادی به این نتیجه می رسیم که این نمونه های طبیعی سازی شده ی خشونت در برخی آثار کودک و نوجوان، می تواند در الگودهی رفتارهای اجتماعی فرهنگی مؤثر باشد.

۲. بحث و بررسی

براساس مطالب بیان‌شده در مقدمه، طبیعی‌سازی خشم را در آثار مرادی کرمانی در دو بخش الف. مبتنی بر کاربست عناصر داستانی و ب. کاربست ویژگی‌های غیرداستانی بررسی می‌کنیم.

۲. ۱. عناصر داستان

نویسنده طبیعی‌سازی را در داستان‌ها به‌طور خودآگاه و ناخودآگاه با روش‌ها و عوامل مختلفی ممکن است اعمال کند. عناصر داستانی یکی از نمونه‌هایی است که به واسطه‌ی آن‌ها مضمون‌ها و درون‌مایه پررنگ‌تر می‌شود و از طریق آن‌هاست که خواننده با متن و داستان ارتباط برقرار می‌کند. اساساً «متن روایی، به واسطه‌ی ساختاری کلامی و هنری، برداشتی شخصی از جهان و آدمی را به نمایش می‌گذارد، [بنابراین] روایت‌پردازی با معانی متعددی همراه خواهد شد که با سایر ابعاد اثر از جمله بُعد مضمونی، ایدئولوژیکی و هویتی شخصیت‌های داستانی - در ارتباط است» (لینت‌ولت، ۱۳۹۸: ۱).

به عقیده‌ی تویبایس، نکته‌ی مهمی که درباره‌ی ترتب و اولویت‌دهی عناصر داستان باید به آن توجه داشت این است که عناصر مهم داستان‌گویی یعنی طرح داستان، شخصیت، سبک، ایده، حال‌وهوا یا تأثیر عاطفی همواره در یک اثر اهمیت یکسانی ندارند؛ «گاهی طرح داستان از شخصیت مهم‌تر است و گاهی شخصیت از طرح داستان مهم‌تر است. هر یک از این پنج عنصر می‌تواند بر سایر عناصر غلبه کند. آن عنصری که در اثر غالب است درون‌مایه‌ی آن است» (تویبایس، ۱۳۸۹: ۱۱۸).

اگر طرح داستانی منبعث از دیدگاه شخصی یا تجربه‌ی زیسته نویسنده، تابع مفاهیمی چون خشونت و طبیعی‌سازی آن باشد، تبدیل به درون‌مایه‌ی قدرتمندی می‌شود که سایر عناصر دیگر را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد و به مضمونی قدرتمند و گاه زیرساختی تبدیل شود. به عقیده‌ی جرالند پرینس، «مضمون مقوله‌ای آبرساختاری است یا چارچوبی که اتحاد عناصر متنی مجزا (و نه مجاور) را میسر می‌سازد. مضمون قبل از آنکه یک چارچوب-کنش^۱ (پی‌رنگ)، یک چارچوب موجود^۲ (شخصیت داستانی، دکور)، یک چارچوب-تصویر^۳ (تصویرگرایی) باشد، یک چارچوب-نظر^۴ است» (به نقل از لینت‌ولت، ۱۳۹۸: ۱۸). به همین دلیل بررسی مهم‌ترین عناصر داستانی می‌تواند ما را به مضمون‌سازی‌های نظری نویسنده رهنمون باشد.

۲. ۱. ۱. طبیعی‌سازی در فضا‌سازی و شخصیت‌پردازی داستان

نویسنده با شگردهای گوناگونی می‌تواند برای القای مضمون، فضا‌سازی کند. فضا‌سازی‌های هر اثری باعث انس‌گرفتن مخاطب با آن اثر شده و باعث می‌شود خواننده وقایع را همان‌طور که هست بپذیرد. به این معنی که مسائل طبیعی‌شده، بسیار نامحسوس در فضا‌سازی‌های داستانی پنهان می‌شوند و به‌عنوان مسأله‌ای پذیرفتنی جلوه می‌کنند. «فضا و رنگ^۵ داستان، صرفاً بسته به تمایل و خواست نویسنده است و اینکه چه‌طور بخواهد آن را به کار بگیرد. وقتی داستان کوتاه یا رمان خوبی را می‌خوانیم یا نمایشنامه‌ای را می‌بینیم، احساس خاص و مشخصی پیدا می‌کنیم که دنیای مخلوق داستان و فضا و رنگش در ما به وجود آورده

1. cadre-action
2. cadre existent
3. cadre-image
4. cadre- idea
5. atmosphere

است» (میرصادقی، ۱۳۹۴: ۶۸۳). در واقع فضا سازی یکی از مهم ترین ابزارهای نویسنده برای انتقال احساسات، مفاهیم و حتی ایدئولوژی های پنهان در متن است.

شخصیت پردازی نیز از عناصر مهم داستان هاست. در واقع «مهمترین عنصر منتقل کننده ی تم داستان و مهم ترین عامل طرح داستان شخصیت داستانی است» (یونسی، ۱۳۹۲: ۳۳). شخصیت پردازی یکی از قوی ترین ابزارها برای طبیعی سازی است زیرا خواننده از طریق شخصیت ها و احساسات و واکنش های آنان به جهان داستان جان می بخشد. نحوه ی پردازش شخصیت ها و روابطشان می تواند فرایند طبیعی سازی و مخصوصاً عادی سازی خشونت را تسهیل کند. جایگاه طبقاتی شخصیت ها در کنار کنش ها، افکار و واکنش های آنان همان طور که می تواند خواننده را به دنبال خود بکشاند، می تواند سمت و سوی ذهنی مخاطب را نیز تغییر دهد؛ زیرا «هویت شخصی و فردی شخصیت های داستانی می تواند به هویت جمعی جنس/جنسیتی، طبقه اجتماعی و گروه فرهنگی آنها مرتبط باشد» (لینت ولت، ۱۳۹۸: ۱۹). در تحلیل طبیعی سازی خشونت، نباید صرفاً به خود وقوع خشونت توجه داشت؛ بلکه نحوه ی بازنمایی آن در روایت اهمیت اساسی دارد. در داستان های مرادی کرمانی، راوی در بسیاری از مواقع با حذف بخش هایی از خشونت، برجسته سازی جنبه های عادی آن و به حاشیه رانی ابعاد تلخ و خشن واقعه، خشونت را طبیعی و روزمره نشان می دهد. برای مثال، گاهی خشونت فیزیکی اعمال شده برجسته نمی شود بلکه در روایت کودکانه، به صورت امری شوخی آمیز و معمولی نموده می شود و حتی خود راوی آن را با لحنی طنزآمیز و بی اهمیت نقل می کند. حذف تأثیر روانی شوخی در شخصیت آسیب دیده همراه با برجسته سازی طنازانه ی کلامی، به کاهش بار خشونت کمک می کند و مخاطب را از نتایج ناخوشایند و تلخ شوخی، دور نگه می دارد.

از سوی دیگر، در بسیاری از روایت های مرادی کرمانی، با حاشیه رانی ابعاد سیستماتیک خشونت (مانند فقر و... به ویژه در قصه های مجید) باعث می شود که مخاطب این عوامل را بخشی از ضروریات روزمره بداند و در برابر آن حساسیت نداشته باشد. روایت ساده و کودکانه ی مجید، بسیاری از فشارهای خانوادگی و اجتماعی را حذف یا ساده سازی می کند و مخاطب را به جای اعتراض، به همدلی و حتی خنده وامی دارد. به این ترتیب، راوی در داستان با کنش های گفتمانی خود، بستر مناسبی برای طبیعی سازی خشونت فراهم می آورد.

در داستان مریای شیرین، هر جا سخن از خانواده است، فضا سازی داستان، خانواده ای عصبی را به تصویر می کشد که معمولاً مرد و زن در مقابل یکدیگر ایستاده اند و بحث می کنند. «هر شب، نصف شب صدای داد و فریاد از خانه ی آقای زینلی بلند بود. مادر و جلال می آمدند پشت پنجره و سایه هایشان را می دیدند که به هم چنگ و دندان نشان می دهند» (مرادی کرمانی، ۱۳۸۸: ۶۹) یا «مربا که اینجا و آنجا می ریخت، حشره زیاد می شد... زیر فرش و لای مبل ها و توی رختخواب ها پر از مورچه بود. مورچه ها شب ها می رفتند تو گوش و بینی آدم ها، آنها را از خواب ناز می پراندند، خلقشان تنگ می شد. قر می زدند. بد خواب می شدند. با هم دعوا می کردند و گاهی به هم می پریدند» (همان: ۷۶-۷۷).

تأکید نویسنده و تکرار فضاهای خانوادگی پرتنش حتی در بستری از طنز و شوخی، به خواننده القا می کند که دعو کردن، غرزدن و بحث کردن مسائلی عادی هستند و گویی باید در هر خانه و خانواده ای وجود داشته باشند. این نگرش در فضا سازی داستان های مرادی کرمانی اغلب برجسته است. در این داستان، در بیشتر مواقع، هنگامی که زن و شوهر، مادر و فرزند و پدر و فرزند و... با یکدیگر سخن می گویند فضا به همین شکل مملو از اعمال و گفتار خشونت آمیز و طبیعی شده است. معمولاً واکنش متقابل شخصیت ها در این فضا سازی، به متهم کردن و مقصر جلوه دادن یکدیگر منجر می شود که این نیز خود از خشونت های پنهان و مستتر محسوب می شود.

برای مثال وقتی کارگر کارخانه شیشه‌سازی، جلال و مادرش را با خود می‌برد تا چیزی نشانشان دهد، با صحنه‌ای مواجه می‌شویم که او فرزندش را مقصر تمام اتفاقات می‌داند و با عصبانیت شیشه‌ی مربا را می‌شکند: «پدر شیشه‌ی مربا را سر دست بلند کرد و فریاد زد: این شیشه کج که درش باز نمی‌شود، نتیجه‌ی روزی است که موهات بلند بوده از مدرسه بیرون کردند... مادرت زنگ زد به کارخانه و گفت... انگار دنیا را توی سرم زدند، دیوانه شدم، حواسم پرت شد و قالب را بد کار گذاشتم و...» (همان: ۸۷) یا «راننده کامیون هر چه بوق زد بقال و پخش‌کننده حالیشان نشد. از بس جروب‌بحث می‌کردند. بالاخره کامیونش را ول کرد و آمد پایین...» (همان: ۲۳).

در داستان دیگر، شما که غریبه نیستید، راوی داستان که کودک یا نوجوانی است، فضای خانواده خود را توصیف می‌کند. مادر بزرگ خانواده، معمولاً با عصبانیت و بی‌حوصلگی با راوی و فرزندانش صحبت می‌کند. «عمو می‌خواهد از در بزند بیرون که ننه‌بابا می‌گوید: کجا می‌ری؟ خواهرت با شوهرش مصادق دارند می‌آیند. سرش را می‌اندازد پایین و می‌رود. ننه‌بابا غر می‌زند: اینم از بچه، بزرگ کن، معلمش کن، حالا فیس و افاده‌اش دنیا رو ورداشته» (مردادی کرمانی، ۱۳۸۶: ۱۲ و ۱۳). در فضا‌سازی این داستان، خانواده‌ای توصیف می‌شود که رابطه‌ی خوبی با هم ندارند. شوهر عمه‌ی راوی کسی است که با خانواده‌ی آن‌ها رابطه‌ی خوبی ندارد و همیشه عمه را کتک می‌زند و او معمولاً کبود است.

«موقع بوسیدن من ننه‌بابا نگاهش می‌کند و لکه‌ی سیاهی روی گردن، بغل گوشش، می‌بیند: «این لکه چیه مادر؟! باز کتک کاری کردین، مصادق زده؟ الهی بمیرم... عمه دستی به گردن و لکه می‌کشد. چشم‌هایش پر از اشک می‌شود. حرفی نمی‌زند. همسایه‌هاشان می‌گویند عمه هر روز دور حیاط می‌دود، جیغ می‌کشد و به شوهرش فحش می‌دهد. او هم می‌گیرد و می‌زندش» (همان: ۱۳).

اگر راوی اشتباهی کند، با «ترکه» به سراغش می‌آیند و زندانی‌اش می‌کنند.

«یکی از بچه‌ها بطری [عطر] را از من گرفت و روی سرش خالی کرد. بوی عطر گل یاس مدرسه را برداشت. بچه‌ها دویدند و به عمو خبر دادند که «هوشو عطرتان را آورده مدرسه. خدا روز بد ندهد. عمو آمد، با ترکه. دیگر مرا مدرسه نبرد. چفت بالای در اتاقش را می‌بست که دست من نرسد. پیش ننه‌بابا برایم آشی پخت که روغن داغش زیاد بود. کتک و زندانی‌شدن در صندوقخانه» (همان: ۲۶).

در مقابل شیطنت‌های راوی و بقیه‌ی دوستانش معمولاً بزرگترها از لحن تنبیهی و تحقیرآمیز استفاده می‌کنند: «مادرش آمد پیش ننه‌بابا و شکایت کرد. ننه‌بابا به آغ‌بابا گفت: این روزگار ما رو سیاه کرده و هر روز الم‌شنگه‌ای درست می‌کنه. آدمش کن. آغ‌بابا مابلند کرد و انداخت توی خمره بزرگ و خالی و درش را گذاشت» یا «از قضای روزگار یکی از کاسه‌های ماست می‌ریزد تو سینی کنگره‌ای‌داری که کاسه‌های ماست را تویش می‌گذارند. آغ‌بابا سینی بزرگ ماسی را که ته‌اش ماستی است جلوییم می‌گذارد و می‌گوید: اینم ماست تو، بشین بخور... جماعت نگاهم می‌کنند و می‌خندند. از رو نمی‌روم، خم می‌شوم و با زبانه ماست‌ها را لیس می‌زنم. آغ‌بابا می‌گوید: پسر کاظمه، باید دیوونگی شو نشون بده». (همان: ۷۰). در بخش گفته‌شده از داستان، رفتار خشونت‌آمیز آغ‌بابا در قبال خطای راوی، با واکنش خنده‌ی حاضرین به گونه‌ای عادی‌سازی می‌شود که گویی رفتار آغ‌بابا کاملاً منطقی و درست است. در حقیقت شوخ‌طبعی آغ‌بابا و تأکید نویسنده در پردازش این وجه از شخصیت وی باعث می‌شود مخاطب به خشونت‌های رفتاری، فیزیکی و کلامی او در قبال راوی یا سایرین ختنی بماند و آن‌ها را نتیجه‌ی عقل سلیم و منطقی این شخصیت بداند. اما این شوخ‌طبعی مانع از استمرار فضای دعوا در خانه نمی‌شود. در خانه‌ی راوی همیشه دعواست:

«...آغ بابا تو جمع شوخی می کند و نمک می باشد، تا از خانه میزبان بیرون می آیم دعوا راه می افتد. هر وقت مهمانی می رویم یا کسانی مهمانان می شوند بعد از رفتنشان دعواست» (همان: ۶۹ و ۷۰).

در قصه های مجید نیز این مسائل تکرار می شود و اغلب فضایی توصیف می شود که به مجید سخت گرفته می شود. «از ترس اینکه مبادا گرفتار سرزنش های بی بی بشوم، به خانه نرفتم و رفتم توی صحرایی که پشت خانه مان بود تا دور از بگیرو بند و جاروجنجال بقیه کتاب را بخوانم» (مرادی کرمانی، ۱۳۸۱: ۱۶). پناه بردن مجید به کتاب خواندن و دور بودن از درگیری واکنشی منفعلانه در بروز خشونت و عادی تلقی کردن آن است.

همچنین باج دادن به سایرین برای سکوت و مخفی سازی اشتباهاتش، باز هم از مصادیق واکنش منفعلانه و عاجزانه در برابر خشونت پیش بینی پذیر و ناگزیر است؛ گویی شخصیت مجید از پیش، خود را مستحق رفتار خشونت آمیز دیگران می داند و این نوع رفتارها را در قبال رفتارهای خودش، طبعی و عادی تلقی می کند: «پیش مش اسدالله التماس کردم به مادر بزرگم چیزی نگوید» (همان: ۱۷).

در این داستان، راوی بارها عبارت «از ترس بی بی و بقیه» را بیان می کند و در فضای کلی داستان این گونه القا می شود که تمام این بی حوصلگی ها و فضای ناامنی که در برابر شیطنتهای راوی به وجود آمده طبعی است: «می ترسیدم آقای اقدسی دعوا کند که چرا اهن و تُلپ راه انداخته ام» (همان: ۵۰۸).

در فضای مدرسه نیز نویسنده اغلب با طنز، شوخ طبعی و شیطنت یا سرکوب، خشونت را طبعی سازی می کند: «بچه ها که دیدند حقه ام نگرفت و خیط شدم، زدند زیر خنده» (همان: ۳۴) یا «یکی از بچه ها یواشکی به گوش آقا رساند که مجید اصلاً بابا ندارد که شغل داشته باشد» (همان).

این نوع اتفاقات کم و بیش در سراسر داستان دیده می شود: «قضیه را با مادر بزرگم در میان گذاشتم گفت: طفل می خواهی چه کار؟ خجالت بکش. برو بشین درست را بخوان» (همان: ۴۴ و ۴۵).

بیشتر شخصیت های داستان با عبارتی مثل «اوقاتش تلخ بود»، «سگرمه هایش را در هم کشید» و غیره توصیف می شوند. این نمونه ها در داستان بیشتر به گونه ای است که مجید را در برابر خشونت منفعل و پذیرا نشان می دهد. به نظر خواننده رفتار دیگران با مجید که پرشور و هیاهوست با تکرار چنین وقایع و شخصیت های اخموی حق به جانبی، طبعی و عادی است. مثل رفتارهای پر خاشگرانه یا سرکوبگرانه ی شخصیت های آغ ابراهیم، مادر بزرگ و مش اسدالله و بقیه. «آغ ابراهیم نمیشه یه خرده از استخوانش کم کنین؟ اوقاتش تلخ می شد... همین که هست. وردار برو، خیلی ناراحتی برو جای دیگر» (همان: ۵۰۸).

نویسنده در این رمان ها با استفاده از توصیفات، دیالوگ ها، شخصیت ها و... فضایی را به تصویر می کشد که کسی حوصله ی توضیح دادن، اعتراض کردن و پس زدن خشونت را ندارد. در داستان های مرادی کرمانی فرادستی و فرودستی شخصیت های داستانی بسیار بارز است. بزرگ سالان به طور کاملاً معمولی و طبعی با بچه ها به تندی و خشونت رفتار می کنند، تنبیه امری عادی است و طبقه ی فرودست نگه داشته شده ی کودک یا نوجوان، ملزم به سکوت و خویشتن داری است یا واکنش او منفعلانه، طنز آمیز همراه با لودگی و فرار از موقعیت است. معمولاً این عبارات و توصیفات و فضا سازی با طنز گره می خورد و باعث طبعی تر شدن هر یک از نمونه های یاد شده می شود. علاوه بر این مسأله، می توان گفت وقتی مرادی کرمانی، خشونت و پر خاشگری را نشان می دهد مجالی برای نقد و مقابله با آن برای شخصیت های کودک و نوجوان داستان فراهم نمی آورد. شخصیت های کودک و نوجوان او عمدتاً رفتاری خشن و پذیرا در مواجهه با خشونت دارند. به همین دلیل در داستان ها معمولاً اثرات خشونت

نشان داده نمی‌شود و این امر باعث می‌شود که خواننده مسحور فرایند روایت و فضا سازی، خشونت را امری عادی بپندارند، نه پدیده‌ای که باید تغییر کند. از منظر تحلیل انتقادی گفتمان، این نوع روایت می‌تواند خشونت را به‌عنوان بخش اجتناب‌ناپذیری از زندگی روزمره تثبیت و آن را هژمونیک کند. «هژمونی بیش از آن‌که صرفاً در پی تسلط بر طبقه‌ی فرو دست باشد، به دنبال آن است که از رهگذر دادن امتیازات و با استفاده از ابزار ایدئولوژیک دست به اتحاد و ادغام با آنان بزند تا رضایت‌شان را به دست آورد» (فرکلاف، ۱۳۷۹: ۱۰۱).

در تحلیل گفتمان، طبیعی سازی خشونت صرفاً به معنای پنهان کردن آن نیست، بلکه به معنای بازنمایی خشونت به گونه‌ای است که از ظرفیت انتقادی، احساسی یا نقد اخلاقی تهی شود و به‌عنوان امری عادی، اجتناب‌ناپذیر یا حتی مشروع جلوه کند. از این‌رو، هرچند خشونت در آثار تحلیل شده به‌وضوح بازنمایی شده، این امر به‌تنهایی مانع فرایند طبیعی سازی آن نمی‌شود. روایت خشتی، موضع‌گیری‌نداشتن راوی و واکنش‌های بی‌تفاوت شخصیت‌ها در موقعیت‌های تراژیک، همگی به‌منظور بی‌اثر کردن بار تهدیدآمیز خشونت عمل کرده‌اند. این بی‌طرفی صوری روایت و نبود برجسته‌سازی عنصر قربانی، زمینه‌ای فراهم می‌سازد که مخاطب نه با رنج، بلکه با ساختاری خشتی شده با طنازی و شوخ طبعی، مواجه شود؛ ساختاری که خشونت را به جای پرسش‌برانگیز بودن، به امری «طبیعی» و «مسلم» بدل می‌سازد. از این منظر می‌توان گفت طبیعی سازی در این آثار نه از مسیر پنهان سازی بلکه از مسیر عادی سازی رخ داده است و عواقب تأثیر روانی شوخی را پنهان می‌کند.

۲. ۱. ۲. لحن داستان

لحن^۱ آهنگ بیان نویسنده است و می‌تواند صورت‌های گوناگونی به خود بگیرد. در داستان‌های امروزی لحن بیشتر درخور موضوع و شخصیت‌های داستانی می‌آید. نویسندگان می‌کوشند فردیت شخصیت‌های خود را با ویژگی‌های لحن صحبت‌های آن‌ها و طرز تفکرشان نشان بدهند (میرصادقی، ۱۳۹۴: ۶۷۱).

لحن، از عناصر داستانی‌ای است که با آن شخصیت‌ها و نگرش‌شان به‌طور غیرمستقیم به خواننده معرفی می‌شوند. این عنصر مهم داستانی علاوه بر اینکه بر فضای کلی داستان تأثیر دارد، باعث شناخت مخاطب از شخصیت‌ها می‌شود و باورها، ارزش‌ها، نحوه‌ی تعاملات و برخوردهای شخصیت‌ها را عادی می‌کند تا خواننده، آن شخصیت‌ها را به‌عنوان شخصیت‌های مقبول بپذیرد. بنابراین بسیاری از قاعده‌ها و گفتمان‌های طبیعی شده، با عنصر «لحن» به مخاطب انتقال داده می‌شود.

لحن می‌تواند در عادت‌های گفتاری نویسنده به‌صورت سبک نویسنده یا عادت‌های گفتاری شخصیت‌ها و نیز مرتبط با فضا سازی داستانی مطرح باشد. لحن مرتبط با فضا سازی مثل لحن تراژیک، کمیک یا رسمی و غیررسمی و ... در کلیت فضا سازی داستان است که در نهایت می‌توان آن را به‌عنوان سبک خاص نویسنده هم مدنظر قرار داد (رک. پین، ۱۳۸۹: ۲۱۱-۲۳۷).

مقصود ما از لحن در اینجا، بیشتر به نحوه‌ی صحبت، بیان و عادت‌های گفتاری شخصیت‌ها برمی‌گردد. البته در سطح کلی داستان‌ها با تجمیع تحلیل لحن شخصیت‌ها می‌توان لحن کلی داستان را نیز تمیز داد. در بررسی لحن کلی حاکم بر روایت باید بین لحن نویسنده واقعی و نویسنده مستتر تمایز قایل شد. ریمون-کنان در تمایز نویسنده مستتر از نویسنده واقعی می‌گوید: «درحالی‌که مؤلف واقعی در معرض دگرگونی‌های زندگی واقعی قرار دارد، مؤلف مستتر اثری معین، هویت و موجودیتی ثابت دارد که در شرایط مطلوب در بطن اثر ثابت قدم و منطقی رفتار می‌کند» (ریمون-کنان، ۱۳۸۷: ۱۲۰).

^۱. TONE

با بررسی متن کتاب مربای شیرین می توان گفت در بسیاری از قسمت های کتاب، شخصیت ها با لحنی تند، عصبی و حق به جانب با یکدیگر سخن می گویند. برای مثال وقتی «جلال» اصرار می کند که خودش در شیشه ی مربا را باز کند، مادرش در جواب به او می گوید: «چه کار می کنی؟ بده من. پسر به این گندگی نمی تواند در شیشه ی مربا را باز کند. فقط بلدی الدورم بلدرم کنی. خیال ببافی. زورت را به رخ بکشی» (مرادی کرمانی، ۱۳۸۸: ۶) یا: «مامان فردا بریم شکایت. تو هم وقت گیر آودی! به درس و مشقت برس. پس فردا امتحان داری. اگر نیای خودم می روم. برو، من هم می دانم با تو چه کنم. غلط می کنی سر خود راه بیفتی بروی اینجا و آنجا شکایت کنی. من هنوز نمردم» (همان: ۵۷). همچنین زمانی که شیشه ی مربا را به «آقای زینلی» می دهد تا سعی کند آن را باز کند: «یعنی تو مرد به این گندگی نتوانستی در شیشه را وا کنی؟ قد تو که بودم دیوار راست را می گرفتم می رفتم بالا. چند سال داری؟ دوازده سال و شش ماه» (همان: ۷).

در این مثال ها، دیالوگ ها با لحنی تند و تمسخرآمیز بیان شده و علاوه بر طبیعی جلوه دادن این نوع صحبت کردن، طبیعی جلوه دادن سرزنش کردن هم دیده می شود. یعنی گویی طبیعی است که باید یک نوجوان دوازده ساله، از پس بسیاری از کارها بر بیاید و اگر نتواند مستحق سرزنش شدن (هرچند با بیان شوخی و طنز) است.

نمونه ی بعدی، نحوه ی صحبت کردن دانش آموزان با یکدیگر است. در قسمتی از داستان، هنگامی که جلال شیشه ی مربا را به مدرسه برده است، همه دور «بهادری» جمع شده اند و می گویند: «زنده باد بهادری! بهادری رو کرد به بچه ها: ساکت! همگی لال» (همان: ۱۱).

خشونت های کلامی، گاهی آن قدر طبیعی سازی می شوند که در نگاه اول بسیار عادی به نظر می رسند. عباراتی مثل «همگی لال» یا «حسابت را می رسم» و... در فضای مدرسه و بین نوجوانان و خشم پنهان در این عبارات، با لحنی عادی و طبیعی به تصویر کشیده می شود و همین لحن بی تفاوت و عادی شده می تواند مخاطبین نوجوانان را در موضع انفعالی و پذیرفتاری «باور به خشونت به عنوان امری عادی» قرار دهد. همین طور است لحن بقال محل با دانش آموزان، با اهالی محل و (بعد از اینکه متوجه می شود در همه شیشه ی مرباها باز نمی شود) با مسئول پخش مرباها هم پرخاش می کند: «بقال هر کاری کرد نتوانست درش را باز کند. بچه ها خندیدند. اوقات بقال تلخ شد. هه هه هه... خنده داره؟ بفرمایید بیرون. بی مزه ها!» (همان: ۱۷).

در شما که غریبه نیستید نیز اکثر شخصیت ها با راوی که کودک یا نوجوان است، با لحن تند، خشن و گاهی با تمسخر سخن می گویند. برای مثال: «آخر شب، چند چشمه از گفتار و آواز فیلم هایی که رفته بودم برای مهمان ها آمدم که همه خندیدند و کف زدند. عمو ناراحت بود. خوشش نیامد. این مسخره بازی ها چیه که جلوی مردم درمی آری؟ اون از کتاب های مزخرفی که می خوانی اینم از فیلم دیدنت. بعید می دونم چیز به درد بخوری بشی» (مرادی کرمانی، ۱۳۸۶: ۲۷۷). گفتنی است که بعد از این ماجرا، خواننده شاهد هیچ واکنش یا بیان پیامدی به این رفتار از طرف راوی داستان نیست یا در نمونه دیگری: «با پدرم حرف می زنند: چطوری آغ کاظم؟ بد نیستم. پسرتم آوردی؟ کور نیستی، می بینی که» (همان: ۶۰). همان طور که دیده می شود، رفتار شخصیت ها با یکدیگر نیز اغلب تابع لحن خشن و اهانت آمیز است.

در قصه های مجید هم لحن شخصیت ها با مجید همین گونه است و حتی در این اثر لحن تند و تهدیدکننده بیشتر تکرار می شود. برای مثال: «دیگر چه از جانم می خواهی؟» (مرادی کرمانی، ۱۳۸۱: ۱۷) یا «مش اسدالله دیگر نتوانست طاقت بیاورد. عین ببر پرید به طرف من و مچ دستم را گرفت و گفت: کاری نکن که بزنم دک و دنده ات رو خرد کنم. آخر چرا دست از

سرم بر نمی‌داری» (همان) یا «آقای احمدی (معلم مدرسه) کمی سگرمه‌هایش را درهم کشید و گفت: چرتو پرت نگو. بشین کارت را بکن» (همان: ۳۶).

می‌توان گفت شخصیت‌های داستان *مربای شیرین*، در مقابل اتفاقات، خیلی سریع واکنش نشان می‌دهند؛ لحن بسیاری از جملات تند است و با خشم بیان می‌شوند و همه‌ی این‌ها، این‌گونه القا می‌کند که چنین رفتارهایی طبیعی است. در شما که غریبه نیستید همچنان لحن تند و بی‌حوصلگی شخصیت‌ها به افکار و رفتار یک نوجوان دیده می‌شود و گاهی این لحن تند همراه با تحقیر و تمسخر او همراه است. هرچند گاهی راوی احساس بد خود نسبت به این رفتارها را بیان می‌کند اما تکیه‌ی اصلی داستان روی این تأثیر نیست. به نظر می‌رسد «مؤلف مستتر» به راحتی از بیان احساسات ناشی از آن سوءرفتارها طفره می‌رود. نکته‌ی شایان توجه دیگر این است که در این داستان‌ها، همیشه بزرگ‌ترها با هر لحنی که می‌خواهند با کوچک‌ترها صحبت می‌کنند و این رفتار طوری طبیعی‌سازی شده است که گویی همه‌ی بزرگ‌ترها می‌توانند این‌گونه باشند و این رفتارها کاملاً حق به جانب و عادی است. برای مثال در داستان‌های بررسی‌شده در این مقاله، معمولاً مادر، مادربزرگ و بقیه‌ی بزرگ‌ترها شخصیت‌هایی شبیه یکدیگرند که در بیشتر مواقع با کلمات و لحنی طبیعی‌شده از خشونت کلامی سخن می‌گویند و مؤلف مستتر همواره این ایده را تسری می‌دهد که این نحوه‌ی سخن گفتن، از روی دلسوزی است. این نمونه در قصه‌های مجید بیشتر تکرار و تأکید می‌شود.

۲.۲. فرایندهای طبیعی‌سازی غیرداستانی

منظور از غیرداستانی ترفندهای بیانی در خدمت پرورش داستان و پیشبرد روایت است که از جمله مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به نمونه‌های زیر اشاره داشت.

۲.۲.۱. کاربردهای کنایی

کنایه‌ها در مفهوم گفتار غیرمستقیم و پوشیده‌گویی است. عبارات کنایی و ضرب‌المثل‌ها به جای وضوح بیان ترجیح می‌دهند از رهگذار «کدگذاری» برای به تعویق انداختن معنای صریح، افاده معنا کنند (رک. غیوری و اصلاحی، ۱۴۰۱: ۱۸۴). کاربرد کنایه‌ها و عبارات و اصطلاحات خاص، می‌توانند به طور غیرمستقیم بار احساسی یا برداشت از متن و حال و هوای متن را تعیین کنند. استفاده از کنایه‌ها یا ضرب‌المثل‌های خاص به عنوان «عبارات گذشته‌ی مقبول و مشهور» و به عنوان «گزین‌گویه» می‌تواند به فرایند طبیعی‌سازی یک مفهوم کمک کنند (رک. همان). در داستان‌های بررسی‌شده، بسیاری از عبارات و کنایه‌ها می‌توانند به نفع طبیعی‌سازی خشونت تفسیر شوند. به تعدادی از این کنایه‌ها و عبارات اشاره می‌کنیم: در *مربای شیرین* کاربرد کنایه‌هایی مثل: «حال ما را می‌گیری؟ حسابت را می‌رسم» (مرادی کرمانی، ۱۳۸۸: ۱۲)، «حالا هی مرا «هو» کنید» (همان)؛ «نمی‌دانم چه مرگشان است» (همان: ۱۸)؛ «اوقات تلخ بود» (همان: ۲۲)؛ «وای به حالت اگر دستم بهات برسد» (همان: ۴۱)؛ «به هم چنگ‌ودندان نشان می‌دادند» (همان: ۵۴ و ۶۹)؛ «بگو مگویشان می‌شود» (همان: ۵۴)؛ «خلقشان تنگ می‌شود» (همان: ۷۶)؛ «به هم می‌پریدند» (همان: ۷۷)؛ «حالشان شد» (همان: ۲۳) و... همچنین عباراتی که به طور قراردادی و طبیعی، به خشم و لحن خشونت‌آمیز اشاره دارند: «زیر لب فحش می‌دهد» (همان: ۲۰)، «به درک» (همان: ۴۱)، «اگر خودت را هم بکشی من نمی‌آیم» (همان: ۵۳)، «به جهنم که باز نمی‌شود» (همان). «تو هم وقت گیر آوردی» (همان: ۶۱)، «این بی‌عرضه‌ها» (همان: ۶۷)، «انگار دنیا را زدند توی سرم، دیوانه شدم» (همان: ۸۷) و مثال‌هایی از این دست.

در شما که غریبه نیستید: «می توپید بهم» (مرادی کرمانی، ۱۳۸۶: ۸)، «ناخن خشک است، جان به عزرائیل نمی دهد» (همان: ۱۲)، «غر می زند» (همان)، «باز کتک کاری کردین؟» (همان: ۱۳)، «نمی خواهد چشمش به چشم شوهرخواهرش بیفتد» (همان: ۱۴)، «دهاتی» (همان: ۲۲۶)، «اگر بمیرم هم نمی خورم» (همان: ۲۸۰)، «کور که نیستی» (همان: ۶۰)، «تهدید می کردم» (همان: ۶۳)، «عجب بچه جلفی!» (همان: ۷۴)، «از دست من کلافه است» (همان: ۷۴)، «حساب همه تونو برسه» (همان: ۹۱)، «هوشان می کنیم» (همان: ۹۲)، «حالش نیست» (همان: ۱۰۱)، «به تو چه کی بیشتر زور میزنه؟» (همان)، «نزدیک است دست به یقه شوند» (همان)، «مثل سگ پشیمانم» (همان: ۱۱۱)، «گلاویز شدیم» (همان: ۳۱۳)، «تا تو را بکشم» (همان) و

در قصه های مجید عبارات یا کنایه هایی مانند: «دنبال چیزی بود که بگوید تو کله من و خیالش را راحت کند» (مرادی کرمانی، ۱۳۸۱: ۱۵)، «اگر می شنید که مش اسدالله از دستم ناراحت شده، حسابم پاک بود» (همان: ۱۶)، «بگیروبند و جاروجنجال» (همان: ۱۶)، «سگرمه های توهم رفته» (همان: ۱۷)، «نگاه زهرآلود و تودل خالی کن» (همان: ۱۷)، «هیچ کس جرأت نمی کرد نگاه چپ به حیوان ها بیاندازد» (همان: ۲۰)، «حالا می دونم با تو چه کار کنم» (همان: ۲۳)، «بی خود چاپلوسی نکن من جنس تو رو خوب می شناسم» (همان: ۱۳)، «اوقاتش تلخ بود» (همان: ۲۳)، «این گربه ی نمک به حروم» (همان: ۲۵)، «اگر برگشت من میدونم و تو» (همان: ۲۵)، «چندتا بدوبیراه و ناله و نفرین بار مرغ کرد» (همان: ۴۷)، «خدا ذلیشون کنه» (همان: ۴۷۸)، «دل و دماغ ندارم» (همان: ۴۷۹)، «کلک امتحانات کنده شد» (همان: ۴۸۳)، «نره گم و گور بشه» (همان: ۴۸۷)، «یکی به دو می کردیم» (همان: ۱۶۹)، «جوشی شده بود و خون خورش را می خورد» (همان: ۱۵)، «اخم و تخم کرد» (همان: ۱۷۲) و

براساس این داده ها می توان گفت که بسیاری از عبارات و کلمات و کنایه ها به خشونت غیرمستقیم اشاره دارند. یعنی این عبارات و کنایه ها بسیار رایج و طبیعی به نظر می رسند اما در پس زمینه ی خود، مفهوم خشم و نفرت را با خود به همراه دارند و بر فضای کلی داستان تأثیر می گذارند و کاربرد مداوم آن ها به طور غیرمستقیم به طبیعی سازی خشم در این اثر کمک کرده است. علاوه بر این گاهی این کنایه ها یا عبارات روزمره می توانند خشونت را جزئی از ویژگی های شخصیتی و معمولی نشان دهند نه یک مشکل و مطلب غیرعادی.

۲.۲.۲. کاربرد طنز

طنز نیز یکی از مصادیقی است که می تواند به طبیعی سازی خشونت کمک کند. گاهی رفتارهای بد یا لحن های خشن و تحقیرآمیز چون در قالب طنز و شوخی بیان می شوند، بی ضرر به نظر می رسند و خواننده ی نوجوان، ممکن است این لحن را به عنوان شیوه ی عادی ارتباطی در خانواده، مدرسه و جامعه بپذیرد. به همین دلیل بسیاری از اوقات خشونت کلامی طنزآمیز یا رفتار خشن طنزآمیز به عنوان مشکلی جدی مطرح نمی شود. این نمونه بیشتر در قصه های مجید دیده می شود. در این اثر سختی های زندگی مجید و عصبانیت بی بی و شخصیت های دیگر با استفاده از طنز عادی جلوه می کند. به عنوان مثال: «می توانست یکی از سنگ های ترازو را که دم دستش بود بردارد و بزند تو کله ی من... سنگ نمی شکست اما کله من که می شکست! اصلاً پرت کردن سنگ خیلی خطرناک بود. عجب پیرمرد فهمیده و دلسوزی بود!» (همان: ۱۵). پرتاب کردن سنگ ترازو اگرچه در تخیل مجید شکل می گیرد و راوی است که این رفتار را به شخصیت پیرمرد نسبت می دهد اما همین تصویرسازی خشن در بیانی طنزآمیز و لحن فکاهی، تصویرسازی از خشونت را طبیعی سازی کرده است یا در این نمونه: «او هم صحبت کرد و کتاب را از دست من گرفت و خواست بزند تو کله ام. از کنار گوشم گذشت و افتاد میان جویی که کنار کوچه بود و آب کثیف و پرلجنی داشت. خم شدم و کتاب نازنین را از توی آب و لجن برداشتم و گفتم: خیلی متشکرم. خیلی لطف کردین!» (همان: ۱۶ و ۱۵). در این بخش علاوه بر طنز، پذیرفتاری و کنش منفعلانه راوی و قانونی کردن «افتادن کتاب نازنین در جوی و لجن» از

بار خشونت رفتاری شخصیت کاسته است یا در نمونه‌ی دیگر: «گرچه که جارو را نوش جان کرد و فحش را شنید جان گرفت، امانش نداد، تر و چسب خودش را از دیوار انداخت پایین مثل فشنگ دررفت» (همان: ۲۷). تصویری دیگر از رفتار خشونت‌آمیز با حیوانات که مؤلف مستتر در لحن و بیان طنز و ایجاد طنز موقعیت، رفتار خشونت‌آمیز را به حاشیه رانده است یا «بی‌بی خدایامرز، از پر چارقش یک اسکناس میچاله شده پنج قرانی درآورد و گذاشت جلوی آینه. دست مرا گرفت و کشید و برد از دکان بیرون. بین راه، از زور ناراحتی، بازوی مرا نیشگونی سوزنده و حسابی گرفت و گفت: «می‌بینی بابت کله‌ی صاحب مرده تو من بیچاره چقدر باید پول بدم؟» گفتم: بله بی‌بی حق با توست. چقدر خوب بود که من اصلاً کله نداشتم. هم خیال تو راحت بود و هم خیال من. کله‌داشتن باعث دردسر است. کاش به جای کله یک خرده پول داشتم، بهتر نبود!» (همان: ۷۳).

در این بخش از داستان نیز، نویسنده با استفاده از طنز کلامی و موقعیت، خشونت فیزیکی و کلامی را به امری روزمره و پذیرفتنی تبدیل کرده است. نیشگون‌گرفتن بی‌بی که در حقیقت نوعی تنبیه بدنی محسوب می‌شود، با پاسخ طنزآمیز مجید بی‌اهمیت جلوه داده شده و از یک رفتار ناپسند به یک لحظه‌ی خنده‌دار تغییر شکل می‌دهد. این نوع طنز، اگرچه در نگاه اول صرفاً جنبه‌ی سرگرمی دارد، اما در لایه‌های زیرین خود موجب طبعی‌سازی رفتارهای خشن در تعاملات روزمره بزرگ‌ترها با کودکان یا نوجوانان می‌شود و در نمونه دیگر

«کم‌کم بند کرد به قیافه و هیکلم و گفت: آخر، خودت فکر کن. بشین کلاهت را قاضی کن، برو جلوی آینه قیافه‌ات را ببین، ببین این قیافه‌ای را که تو داری به درد عکس می‌خوره یا نه؟... باز اگر گردن‌کلفت و صورت چاق و سرخ‌وسفیدی داشتی، بد نبود. ولی تو فکر می‌کنی با این قیافه و هیکل عکست چی از کار درمی‌آد؟ کسی معمولاً از از خودش عکس می‌اندازه که هیکلش قابل عکس انداختن باشه، نه تو که قد و بالات عینهو چوب کبریده...» (همان: ۱۰۰)

در مقابل این تحقیرهای مستقیم بی‌بی، تنها واکنش مجید این است که: «بی‌بی ول کن معامله نبود. عکس که از من نمی‌گرفت هیچ، آبرو هم برای قیافه‌ام نگذاشت...» (همان: ۱۰۰-۱۰۱). در این بخش نیز تحقیرهای بی‌بی که در شرایط عادی می‌تواند تأثیری منفی بر عزت نفس مجید داشته باشند، در روایت طنزآمیز مجید به یک شوخی تبدیل شده و اثر واقعی آن کم‌رنگ شده است.

گاهی نیز از عبارات روزمره طبعی‌شده که بار طنز دارند، خشونت، پنهان و زدوده می‌شود: «اگر دست آن جمعیت به من بیچاره می‌رسید، تکه‌بزرگ تنم گوشم بود» (همان: ۴۹).

طنز در این داستان نه صرفاً به‌عنوان عنصری برای ایجاد خنده، بلکه به‌عنوان ابزاری برای طبعی‌سازی خشونت عمل می‌کند. به بیان دقیق‌تر، طنز از طریق برجسته‌سازی اغراق‌آمیز کنش‌ها و گفتارهای خشن در قالب موقعیت‌های طنز، حساسیت مخاطب را به خشونت کاهش می‌دهد. در واقع طنز چون سپری روانی عمل می‌کند که تلخی خشونت را می‌زداید و آن را به امری طبعی و پذیرفتنی بازنمایی می‌کند. از منظر تحلیل گفتمان، این فرایند را می‌توان نوعی «بی‌حسی گفتمانی»^۱ دانست؛ زیرا مخاطب از خلال تکرار مواجهه با کنش‌های خشن در بستر طنز، به تدریج حساسیت خود را از دست می‌دهد و خشونت را امری بدیهی تلقی می‌کند. در مجموع، کارکرد روایت و طنز در این داستان‌ها، نه تنها در القای تدریجی طبعی‌سازی خشونت، بلکه در پوشاندن یا تعدیل نسبی خشونت‌های آشکار بیشتر موثر بوده است.

^۱. discursive numbness

۳. نتیجه گیری

در این مقاله با توجه به نظریه ی تحلیل انتقادی گفتمان نورمن فرکلاف، موضوع خشونت در سه داستان مربای شیرین، شما که غریبه نیستید و قصه های مجید اثر هوشنگ مرادی کرمانی از منظر طبیعی سازی بحث و بررسی شد. منظور از طبیعی سازی، سازوکاری است که تفکر، ایده یا کنشی را که به طور مستقیم یا غیرمستقیم بار ایدئولوژی خاصی دارند باورپذیر و هژمونیک می کند. در این سازوکارها چون مسائل و کنش ها به باور عقل سلیم منطقی به نظر می رسند، پنهان کننده و عادی سازی می شوند.

در فضا سازی داستان های بررسی شده از مرادی کرمانی، چه در عناصر داستانی و چه در کیفیت بیانی و سبک نویسنده، همواره انواع خشونت ها، پنهان و طبیعی شده، روایت می شوند. فضای داستان ها با توصیفاتی مبتنی بر خشم و «چنگ و دندان نشان دادن»، بی حوصلگی شخصیت های بزرگسال در برابر شور و نشاط و شیطنت های شخصیت های کودک یا نوجوان، ترتیب فرادستی / فردوستی نقش آفرینی شخصیت ها، لحن طنز و تحقیر، کنایات خشن و سرکوب گرانه یا کنترل کننده و نمونه هایی از این دست عمدتاً رفتار و گفتار خشونت آمیز را بخشی از زندگی واقعی و فرهنگی ما نشان می دهد.

با بررسی این سه اثر از مرادی کرمانی مشخص شد که وی عمدتاً فضا سازی داستانی را در بستری از گفتار و رفتار خشونت آمیز ترسیم می کند و اغلب بدون انعکاس عکس العمل درست در برابر خشونت یا ایجاد فرصت تأمل و درنگ در برابر آن برای مخاطب، از موضع آگاهی دادن یا مقاومت در برابر خشونت، آگاهانه یا ناآگاهانه می گذرد. البته همان طور که در تحلیل ها اشاره شد باید توجه داشت که این امر می تواند برگرفته از تجربه ی زیسته نویسنده یا تأکید او بر بیان غیرمستقیم خشونت طبیعی شده در بستر فرهنگی ما ایرانیان، به واسطه ی جایگاه نویسنده ی مستتر در هر داستان باشد. خشونت بارها در روایت سازی او تکرار می شود به همین دلیل می توان اذعان داشت که «خشونت» موضوع و ایده ی پربسامد وی در موتیف سازی است. به تبع تکرار این موتیف ها مخاطب کودک و نوجوان، خشونت را بخشی طبیعی و پذیرفته شده از زندگی واقعی خود و جامعه پیرامونش تلقی می کند. به طور کلی می توان دلایل طبیعی سازی خشم را در آثار بررسی شده ی هوشنگ مرادی کرمانی در چند مبحث خلاصه کرد.

۱. معمولاً خشم و خشونت به عنوان یک واکنش روزمره نمایش داده می شود. مثلاً در قصه های مجید، مادر بزرگ و در مربای شیرین و شما که غریبه نیستید، بیشتر شخصیت های داستان اغلب با داد و فریاد یا تهدید واکنش نشان می دهند.

۲. شخصیت ها با خشم کنار می آیند و در برابر آن رفتاری منفعلانه دارند، آن را پذیرفته و قصدی برای تغییرش ندارند. راوی نوجوان داستان ها مجید یا هوشنگ نه اعتراضی می کنند و نه تصور می کنند که بتوانند تغییری در این روند ایجاد کنند.

۳. هیچ پیام روشنی درباره ی اثرات خشم و خشونت در داستان ها مشهود نیست. اگرچه در برخی داستان ها لحظاتی از رنج ناشی از خشونت (مثلاً در شما که غریبه نیستید) دیده می شود، اما به طور کلی داستان های بررسی شده، پیام روشنی درباره ی زیان های خشونت چه مستقیم و چه غیرمستقیم ارائه نمی شود.

۴. تکرار جملات و عبارات و کنایاتی که بسیار طبیعی شده به خشم اشاره دارند به ویژه در قصه های مجید و مربای شیرین به جریان طبیعی سازی خشونت بیشتر کمک کرده است.

۵. طبیعی سازی خشونت در این آثار، فقط از نوع کلامی نیست بلکه خشونت فیزیکی هم دیده می شود مثل زندانی کردن، ترکه برداشتن برای تنبیه، فلک بستن و غیره. خشونت های کلامی طبیعی شده در این آثار عبارت اند از: تمسخر، تحقیر، فریادزدن، با بی حوصلگی و خشم جواب دادن و غیره.

۶. به کاربردن طنز در موقعیت هایی که نشان دهنده ی خشونت اند باعث طبیعی سازی این رفتارها می شود زیرا رفتارهای بد یا لحن های خشن و تحقیرآمیز چون در قالب طنز و شوخی بیان می شوند، بی ضرر به نظر می رسند و از شدت خشم می کاهند و باعث می شوند خواننده کمتر احساس کند که این رفتارها مشکل ساز هستند.

منابع

- آقاگل زاده، فردوس؛ غیاثیان، مریم سادات. (۱۳۸۶). «رویکردهای غالب در تحلیل انتقادی گفتمان». *زبان و زبان شناسی*، ۳ (۵)، ۴۴-۵۸. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1129710>
- پین، جان. (۱۳۸۹). *سبک و لحن در داستان*. ترجمه ی نیلوفر اربابی، اهواز: رسش.
- توبیاس، رونالد. (۱۳۸۹). *درون مایه در داستان*. ترجمه ی مهنوش طلایی، اهواز: رسش.
- رضی، احمد. (۱۴۰۱). *روش ها و مهارت های تحقیق در ادبیات و مرجع شناسی*. تهران: فاطمی.
- ریمون-کنان، شیلومیت. (۱۳۸۷). *روایت داستانی: بوطیقای معاصر*. ترجمه ی ابوالفضل حری، تهران: نیلوفر.
- ظریفیان، مهدی و همکاران. (۱۴۰۱). «بررسی ویژگی ها و علل اجتماعی-سیاسی پدیده ی هتاکی در ادبیات دوره ی مشروطه». *نقد ادبی*، ۱۵ (۵۸)، ۱۵۷-۱۱۹. [DOR:20.1001.1.20080360.1401.15.58.6.4](https://doi.org/10.22124/plid.2022.22653.1610)
- غیوری، معصومه؛ اصلاحي، سپیده. (۱۴۰۱). «تحلیل و بررسی زبانی جایگاه زن در ضرب المثل های فارسی از منظر طبیعی سازی». *زبان فارسی و گویش های ایرانی*، ۷ (۱۳)، ۲۰۲-۱۷۳. <https://doi.org/10.22124/plid.2022.22653.1610>
- فرکلاف، نورمن. (۱۳۷۹). *تحلیل انتقادی گفتمان*. ترجمه ی فاطمه شایسته پیران و همکاران، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه ها.
- کربلایی صادق، مهناز و همکاران. (۱۳۹۶). «بررسی الگوی خشونت کلامی در آثار ادبی معاصر: رویکردی نقش گرا». *کنفرانس بین المللی ادبیات و زبان شناسی*، شماره ی ۲. <https://sid.ir/seminar/161/fa>
- لزگی، سید حبیب الله؛ حجوانی، مهدی. (۱۳۸۴). «خشونت و مدارا در ادبیات کودک (با نگاهی به دو نمایشنامه ی کودکانه)». *پژوهشنامه ی علوم انسانی*، ۴۵ (۴۶)، ۲۱۰-۱۸۹.
- لینت ولت، ژپ. (۱۳۹۸). *ابعاد روایت پردازی؛ مضمون، ایدئولوژی، هویت*. ترجمه ی نصرت حجازی. تهران: علمی و فرهنگی.
- محسنی، محمدجواد. (۱۳۹۱). «جستاری در نظریه و روش تحلیل گفتمان فرکلاف». *معرفت فرهنگی / اجتماعی*، ۳ (۳)، ۸۶-۶۳. <https://marefatefarhangi.nashriyat.ir/node/112>
- محمودی بختیاری، بهروز؛ معنوی، مهسا. (۱۳۹۵). «خشونت کلامی در نمایشنامه هاملت با سالاد فصل: رویکرد گفتمانی». *جستارهای زبانی*، ۷ (۳۰)، ۲۰۵-۱۸۷. <http://lrr.modares.ac.ir/article-14-3733-fa.html>
- مرادی کرمانی، هوشنگ. (۱۳۸۶). *شما که غریبه نیستید*. تهران: معین.
- _____ (۱۳۸۱). *قصه های مجید*. تهران: معین.

_____ (۱۳۸۸). مربای شیرین. تهران: معین.

میرصادقی، جمال. (۱۳۹۴). عناصر داستان. تهران: سخن.

هارت، کریستوفر. (۱۳۸۹). تحلیل گفتمان انتقادی و علوم شناختی. ترجمه‌ی مسعود دهقان و فردوس آفاگل‌زاده و بهناز وهابیان، تهران: نویسه پارس.

هوارث، دیوید. (۱۳۹۰). گفتمان. ترجمه‌ی احمد صبوری. تهران: آشیان.

یارمحمدی، لطف‌الله. (۱۳۹۹). درآمدی به گفتمان‌شناسی. تهران: هرمس.

یونسی، ابراهیم. (۱۳۹۲). هنر داستان‌نویسی. تهران: نگاه.